

СПЕЦИФІКАЦІЯ ПРАВОВИХ СТРАТЕГІЙ

Анотація. Досліджено характер і специфіку державної правової системи у контексті правових стратегій як політико-правовий інститут, що використовує держава як засіб досягнення власних політичних цілей і правових настанов. Проаналізовано у контексті теорії держави і права такі правові стратегії оптимізації правового інструментарію, як етатичні, мобілізаційні, ліберальні державно-правові стратегії залежно від того, у чому саме полягає правова сутність державно-правових стратегій у конкретній правовій системі. Розглянуто правові стратегії безпосередньо у розвитку правових систем. Показано, як цільова спрямованість правових стратегій і характер перетворень правових систем обумовлені їхньою реалізацією. Розглянуто питання правових стратегій як украй актуальне для України у період вибудовування правової держави.

Ключові слова: правові стратегії, правореалізація, етатичні правові стратегії, мобілізаційні правові стратегії, ліберальні правові стратегії.

SPECIFICATIONS OF RIGHT STRATEGIES

Summary. The character and specificity of the state legal system in the context of legal strategies as a political-legal institution, which uses the state as a means to achieve its own political goals and legal guidelines, is explored. In the context of the theory of state and law, such legal strategies for optimizing legal instruments, as etaticheskіe, mobilizational, liberal state and legal strategies are analyzed, depending on the legal nature of state-legal strategies in a particular legal system. The legal strategies are considered directly in the development of legal systems. It is shown how the target orientation of legal strategies and the nature of the transformations of legal systems are due to their implementation. The issue of legal strategies is considered to be extremely relevant for Ukraine in the period of the rule of law. The legal strategies as a guarantee of equal rights for all citizens of Ukraine are analyzed in the example of Article 24 of Section II "Rights, freedoms and duties of a person and citizen" of the Constitution of Ukraine. It is concluded that this may be a component of an integrated state-legal strategy for the development of the potential of the Ukrainian people and the Ukrainian state, which applies to all nationalities, peoples, nationalities and ethnic groups as citizens of Ukraine, as well as citizens of other states who live in the territory of Ukraine on legal grounds. The specificity of legal strategies in state legal systems is illustrated by the example of the implementation of the State Policy on Drugs Strategy for the period up to 2020. The urgency of the problem of the present day in the illicit circulation and use of non-medical purposes of narcotic drugs is clarified, which in some respects goes beyond purely national problems and nationally and is one of the first places on the international level. It is concluded that such a legal strategy in the state legal system is related to the improvement of the regulatory and legal framework for anti-drug activities and is a component of a comprehensive state-legal strategy aimed at significantly reducing the illicit distribution and non-medical use of narcotic drugs, as well as the extent of the consequences of their illicit treatment for the safety and health of the individual, society and the state.

Keywords: legal strategies, right-realization, ethical legal strategies, mobilization legal strategies, liberal legal strategies.

Постановка проблеми. У контексті дослідження специфіки правових стратегій для їхнього успішного формування в різних сучасних правових системах має бути застосований новітній концептуально правовий підхід, який дасть змогу ефективно втілювати правові стратегії та дозволить перейти на новий етап розвитку правової держави. Це також сприятиме з'ясуванню на науковому рівні, визначенню й окресленню специфіки правових стратегій, особливостей їхнього понятійного і характерологічного апарату, встановлення специфічних форм реалізації правових стратегій.

Найбільш значимим моментом для розуміння специфіки правових стратегій є те, що це право юридичне. Будучи безпосередньо пов'язаним із теорією держави і права, таке право має витоком теорію держави, її появи та функціонування й діє винятково в інтересах держави. Наскільки інтереси суспільства будуть залучені до сфери інтересів держави, настільки ж держава буде брати участь і відображати інтереси суспільства в правових стратегіях.

Питання правових стратегій у державній правовій системі є вкрай актуальним для України у період вибудовування правової держави. При цьому головним фактором, який визначає залученість загальносуспільних інтересів до державної правової системи, є відносини держави і громадянського суспільства, що цілком співзвучно з концепцією держави філософсько-правової теорії держави і права. Так, перебуваючи у непримирній контрпозиції, інтереси суспільства не будуть сприйматися державою як доречні й нагальні та неодмінно будуть розглядатись у контексті виключно інтересів держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження складають праці таких фахівців з теорії держави і права, як Керецман В.Ю., Семерак О.С. [3], Гураленко Н.А. [4], Кельзен Г. [5], Тополь Ю.О. [6] та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Завданням нашого дослідження є з'ясування специфікації правових стратегій і особливостей їхнього понятійного і характеро-

логічного апарату, встановлення специфічних форм реалізації правових стратегій.

Мета дослідження – за допомогою різних наукових підходів дослідити специфікацію правових систем, ввести основні поняття, необхідні для теоретичного аналізу проблематики правових.

Виклад основного матеріалу. Характер і специфіка державної правової системи у контексті правових стратегій обумовлені тим, що як політико-правовий інститут держава використовує правові стратегії як засіб досягнення власних політичних цілей і правових настанов. Оскільки правові стратегії для державної правової системи є інструментом, отже, вони й є стратегією оптимізації того правового інструментарію, який держава може використовувати для задоволення наявних у неї потреб. При цьому в сучасних умовах, яким характерно значимість аспектів політико-правового життя, правові стратегії сприймаються не лише як інструментарій регулювання і правозабезпечення, а й як інструмент правової дії.

Так, приміром, правова стратегія як гарантування рівних прав для всіх громадян України зафіксована у ст. 24 Розділу II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» Конституції України, в якій сказано, що «громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками» [1].

Це можна вважати, на наше переконання, компонентом комплексної державно-правової стратегії розвитку потенціалу українського народу й Української держави: і це стосується всіх національностей, народів, народностей та етносів як громадян України, так і громадян інших держав, які мешкають на території України на законних підставах. У такому разі метою реалізації такої державно-правової стратегії у контексті проваджуваної специфічної державної політики матиме проміжний характер, по-перше, кінцевою метою є збереження єдності, територіальної цілісності та соборності Української держави; по-друге, укріплення державницьких позицій виступатиме вже як політично-правова стратегія.

Проілюструємо специфічність правових стратегій у державних правових системах ще одним прикладом. Нагальною проблемою сучасності є незаконний обіг і вживання з немедичними цілями наркотичних засобів, що в деяких аспектах виходить за межі суто національних проблем і загальнонаціонального характеру і посідає одне з перших місць на міжнародному рівні. Так, у Національному звіті за 2017 р. щодо наркотичної ситуації в Україні (за даними 2016 р.), розглядаючи формування і реалізацію державної наркостратегії як важливої складової системних реформ, в Україні розроблено і протягом останніх трьох років «реалізується Стратегія державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року, завдання якої направлені на вирішення системних питань, насамперед медико-соціального, економічного, правоохоронного напрямів. Вона акумулює вітчизняний досвід

боротьби з наркобізнесом, сучасні знання щодо світових підходів формування і реалізації наркополітики та узгоджується з євроінтеграційними прагненнями України» [2]. Така правова стратегія у державній правовій системі пов'язана з удосконаленням нормативно-правового забезпечення антинаркотичної діяльності і являє собою компонент комплексної державно-правової стратегії, спрямованої на суттєве скорочення незаконного розповсюдження і немедичного вживання наркотичних засобів, а також масштабів наслідків їхнього незаконного обігу для безпеки і здоров'я особистості, суспільства і держави. Отже, у даному випадку йдеться про державно-правову стратегію.

Таким чином, специфікою правових стратегій, реалізація яких у межах, наприклад, державно-правових систем, як правило, виступають підвищення ефективності права, а саме – дія права як інструменту регулювання, усунення факторів, які перешкоджають досягненню завдяки правового інструментарію тих стратегічно запланованих правозначимих результатів, підвищення рівня системності регулятивної дії права на правничу практику та ін. Звідси робимо припущення, що державно-правові стратегії за змістом є частковими: вони не спрямовані на зміну державної правової системи, а ставлять за мету удосконалення правового інструментарію, призначеного для розв'язання конкретних правових завдань на державному рівні. Це багато в чому пояснює те, що такі державно-правові стратегії слугують джерелом розвитку саме системи нормативно-правового регулювання правових відносин конкретної державної правової системи.

У теорії держави і права поширені такі правові стратегії оптимізації правового інструментарію, як етатичні, мобілізаційні, ліберальні державно-правові стратегії, залежно від того, у чому саме полягає правова сутність державно-правових стратегій у конкретній правовій системі.

Зупинимось на розгляді деяких з них у контексті поглиблення концепції держави в теорії держави і права.

Етатизм в перекладі з французької означає «держава», буквально державництво [7], рідко вживається термін «статизм», тобто це настанова, яка утверджує провідну роль держави в політичному житті, включаючи підпорядкування інтересів як окремих індивідуумів, так і груп людей інтересам винятково держави, це політика активного втручання держави у всі сфери життя суспільства.

У контексті нашого дисертаційного дослідження правових стратегій, етатичними можна вважати такі правові стратегії, які передбачають посилення ролі держави і в напрацюванні правового інструментарію, і в організації його застосування. В теорії держави і права етатизм ставить у безпосередню залежність і нерозривний зв'язок власне існування держави і не визнає іншого права, крім як такого, що санкціоновано державою. Етатистськими називають такі правові концепції і моделі, які побудовані на жорсткому державному регулюванні економіки, правовідносин та ін., іншими словами, дирижизм, що, як правило, реалізується за умов авторитарного устрою [3; 4; 5].

Конструювання таких правових стратегій є характерним для державних правових систем, наприклад, для створення ліберальних стратегій. Це пов'язано перш за все з політичною природою держави, її бажанням розширити свою владу, специфічною властивістю впливати на різні сфери життя суспільства. Більш того, за сучасних умов юридизації, тобто надання фактам, відносинам правового характеру, з надмірним акцентуванням правової сторони будь-якого явища та ін., етатистські правові стратегії набувають ще більшої значимості, ніж це можна було спостерігати, наприклад, наприкінці ХХ ст. [7]. Перелік джерел, які визначають філософсько-правове наповнення правових стратегій, не можна вважати універсальним, і визначається за особливостями конкретної правової системи суспільства. Якщо говорити про сучасну вітчизняну державно-правову систему, то це – документальні правові джерела. В такій правовій системі це будуть також різні види нормативно-правових актів.

Наприклад, для забезпечення національної безпеки України у сфері державної та громадської безпеки сформульовано правові стратегії, пов'язані з удосконаленням нормативного правового регулювання, попередження і боротьби зі злочинністю, корупцією, тероризмом; підвищенням ефективності захисту прав і законних інтересів громадян України за кордоном; розширенням міжнародного співробітництва у правоохоронній сфері та ін. Згадані правові стратегії знайшли правове втілення та юридичне оформлення у Стратегії сталого розвитку України до 2030 року (Проект-2017), а саме у «Стратегічній цілі 7» [11]. Цей документ передбачає обстоювання національних правових цінностей і просування таких цінностей за межі України. Дана правова стратегія ставить за мету підтримку гендерних цінностей, а саме прав жінок, молоді, громадянського суспільства, журналістів і підприємців, які є рушійною силою перетворень, що відбуваються в державі, закликаючи до виконання зобов'язань з дотримання прав людини; захист прав і свобод громадян України з одночасним зміцненням прозорості та підзвітності; захист прав людей, які занадто часто стають об'єктом насильства, зловживань і недбайливого ставлення (представників етнічних і релігійних меншин, людей з обмеженими можливостями, переміщених осіб, а також робітників-мігрантів). Цей проект передбачає мобілізацію міжнародної підтримки в боротьбі за зміцнення і розширення системи міжнародних норм, які стосуються прав людини. Дана правова стратегія, будучи компонентом комплексної державно-правової стратегії державної правової системи, метою якої є зміцнення та збереження цілісності і незалежності

Української держави, передбачає оформлення її на законодавчому рівні та являє собою недеталізований поетапний план дій до 2020 р., з перспективою виконання Стратегії сталого розвитку України до 2030 р. [11].

Правові стратегії стосуються безпосередньо розвитку правових систем, при цьому цільова спрямованість таких правових стратегій і характер перетворень правових систем обумовлені їхньою реалізацією, що дозволяє розглядати правові стратегії у сучасних правових системах як джерело розвитку у контексті концептуальних положень теорії держави і права.

Таким чином, у контексті нашого дисертаційного дослідження означеної проблематики специфікації реалізації правових стратегій у сучасних правових системах, правових принципів і настанов реалізації правових стратегій у сучасних правових системах, розгляд правових стратегій як джерело розвитку правових систем у концептуальних положеннях теорії держави і права зосередимось на попередніх висновках з визначеної проблематики. Отже, доктринальність реалізації правових стратегій у сучасних правових системах можна визначити як науково обґрунтовану концепцію правової діяльності у правовій сфері суспільного життя, що вміщує сукупність правових ідей, цілей, цінностей, пріоритетів і настанов, а також конкретних правових заходів, які визначаються як офіційна програма з реалізації встановлених правових стратегій, спрямованих на реалізацію вказаної правової концепції [6]. Звідси, правові стратегії являють собою відносини з приводу правового опосередкування і забезпечення, дотримання і використання правового інструментарію з метою правового урегулювання правової проблематики і розвитку правових систем.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Узагальнено можна стверджувати, що стан розвитку і формування правових стратегій у різних правових системах не відповідає сучасним викликам модернізації українського суспільства і, зокрема, Української держави в умовах сьогодення. Без дослідження специфікації правових стратегій і без їхнього наукового обґрунтування така безсистемність формування правових стратегій у правових системах призводить до неефективності і гальмує процес реалізації стратегічно-правових планів.

Таким чином, можна стверджувати, що специфіка правових стратегій полягає в їхніх філософсько-правових складових як частини правових систем із програмним характером і нерозривним зв'язком з іншими джерелами розвитку сучасних правових систем.

Список літератури:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Редакція від 30.09.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Статистичний звіт за 2017 р. URL: <http://www.ummda.org.ua/index.php/86-natsionalnij-zvit-za-2017-rik-shchodo-narkotichnoji-situatsiji-v-ukrajini-za-danimi-2016-roku>
3. Керемдан В.Ю., Семерак О.С. *Правознавство*. Київ : Атіка, 2012. 400 с.
4. Гураленко Н.А. Система джерел права: аналіз структурних елементів. *Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство*. 2010. Вип. 538. С. 11–16.
5. Кельзен Г. *Чисте правознавство*. Проблема справедливості; пер. з нім. О. Мокровольського. 3-тє вид. Київ : Юніверс, 2004.

6. Тополь Ю.О. Джерело та форма права: поняття, зміст та співвідношення. *Університетські наукові записки*. 2017. № 1.
7. Levy Jonah D. (2016). *The State After Statism: New State Activities in the Age of Liberalization*. Cambridge, MA : Harvard University Press, 2016. P. 469.
8. Obadare Ebenezer (2010). *Statism, Youth, and Civic Imagination: A Critical Study of the National Youth Service Corps Programme in Nigeria*. Dakar Senegal : Codesria, 2010.
9. Kvistad Gregg (2005). *The Rise and Demise of German Statism: Loyalty and Political Membership*. Providence [u.a.] : Berghahn Books, 2005.
10. Bakunin Mikhail (1990). *Statism and Anarchy*. Cambridge : Cambridge University Press, 1990.
11. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. URL: www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/.../UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf
12. Потіха А. Нова стратегія національної безпеки України в умовах зовнішньої загрози. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1122:strategiya-natsionalnoji-bezpeki&catid=8&Itemid=350
13. Копиленко П.О. Теоретико-методологічні засади дослідження правових стратегій. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. 2018. № 30.
14. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») Документ № 995211. Редакція від 29.11.1985. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/995_211

References:

1. Constitution of Ukraine. *Information from the Verkhovna Rada of Ukraine*. 1996. № 30. Revision from 09.30.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96v>
2. The statistical report for 2017. URL: <http://www.ummda.org.ua/index.php/86-natsionalnij-zvit-za-2017-rik-shchodo-narkotichnoji-situatsiji-v-ukrajini-za-danimi-2016-hand>
3. Keretsman V.Yu., Semerak O.S. *Science of law*. Kyiv : Atika, 2012. 400 p.
4. Huralenko N.A. System of sources of law: analysis of structural elements. *Scientific herald of Chernivtsi University*. 2010. 538. Provenance. Pp. 11–16.
5. Kelhens G. *Pure Law. The problem of justice*; per. with him O. Mokrovolsky 3rd form. Kyiv : Universe, 2004.
6. Topol Yu.O. Source and form of law: concept, content and relationship. *University Scientific Notes*. 2017. No. 1.
7. Levy Jonah D. *The State After Statism: New State Activities in the Age of Liberalization*. Cambridge, MA : Harvard University Press, 2016. P. 469.
8. Obadare Ebenezer. *Statism, Youth, and Civic Imagination: A Critical Study of the National Youth Service Corps Programme in Nigeria*. Dakar Senegal : Codesria, 2010.
9. Kvistad Gregg. *The Rise and Demise of German Statism: Loyalty and Political Membership*. Providence [u.a.] : Berghahn Books, 2005.
10. Bakunin Mikhail. *Statism and Anarchy*. Cambridge: *Cambridge University Press*, 1990.
11. Strategy of sustainable development of Ukraine till 2030. URL: www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/.../UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf
12. Poticha A. A new strategy of national security of Ukraine in the face of external threats. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1122:strategiya-natsionalnoji-bezpeki&catid=8&Itemid=350
13. Kopylenko P.O. Theoretical and Methodological Principles of the Study of Legal Strategies. *The Legal Bulletin of the University "KROK"*. 2018. No. 30.
14. United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice ("Beijing Rules") Document No. 995211. Rev. dated 29.11.1985. URL: https://zakon-rada.gov.ua/rada/show/995_211